МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський державний університет фізичної культури
Кафедра гуманітарних дисциплін

«ОСНОВИ РИТОРИКИ»

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

підготовки ***«бакалавр»***
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності ***6.010203*** **«здоров'я людини»**
(шифр і назва спеціальності)

(Шифр за ОПП_____)

Львів
2015

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: кафедрою гуманітарних дисциплін Львівського державного університету фізичної культури

Протокол від «_____» _____ 2015 року № _____

Завідувач кафедри _____ (проф. Полянський О. А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: старший викладач кафедри
гуманітарних дисциплін
Гузенко Ірина Іллівна

РЕЦЕНЗЕНТИ: кандидат історичних наук, завідувач
кафедри гуманітарних дисциплін ЛДУФК,
проф. Полянський О. А.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового, аграрного та екологічного права ЛНУ імені Івана Франка,
Ващишин М. Я.

Обговорено та рекомендовано вченою радою факультету туризму

Протокол від «_____» _____ 2015 року № _____

Голова вченої ради факультету туризму _____ доц. В.З. Холявка
(підпис)

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Основи риторики» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів І-х курсів 2015 р. напряму 0102 – фізичне виховання, спорт та здоров'я людини 2015 р.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є словесна діяльність фахівців галузі.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна тісно пов'язана з українською мовою, комунікацією, педагогікою, психологією, поетикою, логікою, філософією.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістовних модулів:

1. Риторика як предмет. Закони і жанри риторики.
2. Практичні аспекти спортивної риторики.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Основи риторики» є удосконалення словесної діяльності, формування вміння послуговуватися набутими знаннями у повсякденному житті.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи риторики» є:

1. Опрацювання теорії ораторського мистецтва.
2. Вивчення видів ораторського мистецтва, стилів мовлення, законів і жанрів.
3. Ознайомлення із критеріями культури мови, різновидами невербальної комунікації.
4. З'ясування ораторських вмінь і навичок у контексті професійної діяльності.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

1. Сутність та особливості основ риторики.
2. Особливості міжособистісного спілкування.
3. Критерії культури мови.
4. Закони і жанри риторики.
5. Практичні аспекти риторики.
6. Вимоги до вживання риторичного слова у спортивній сфері.
7. Методику та етапи підготовки промови.
8. Риторичні комунікативні ситуації у спортивній сфері.
9. Ораторські прийоми у літературній мові.
10. Загальні вимоги до усного спілкування.
11. Мовленнєвий етикет українського народу.

вміти:

1. Формувати власні ораторські уміння та навички.
2. Володіти риторичними навичками оратора.
3. Удосконалювати ораторські уміння та навички у контексті професійної діяльності.
4. Володіти основами техніки мовлення.
5. Фахово спілкуватися, послуговуватися набутими знаннями у повсякденному житті.
6. Володіти нормами української літературної вимови.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 45 години/1,5 кредита ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теми та зміст лекційних занять

Тема 1. Риторика як предмет. Закони і жанри риторики

Предмет і основні завдання риторики. Риторика – наука про ораторське мистецтво, про способи переконання та ефективні форми впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей.

Поетика, мовознавство, літературознавство, етика, філософія, естетика, психолінгвістика, психологія, логіка, фізіологія.

Сучасна риторика охоплює питання: підготовка до виступу; побудова і виголошення промови; стиль і виклад промови; культура і техніка мовлення; особистість промовця.

Ознаки сприйняття повідомлення: знання тематики зустрічі; акцент уваги на важливих словах; зміна голосу; зміна темпу мовлення; паузи до і після важливих слів; чітке формулювання конкретних завдань; логічно-послідовний виклад матеріалу; впевненість у висловленні своїх думок; створення атмосфери довіри та взаєморозуміння; керування своїми емоціями.

Комплекс вимог до оратора. Риторичний трикутник: оратор, аудиторія, промова.

Закони риторики. Концептуальний закон – винайдення задуму, ідеї. Мисленнєво-мовленнєва діяльність людини. Мовлення. Концепція.

Закон моделювання аудиторії – системне вивчення аудиторії на основі соціально-демографічних (стать, вік, національність, освіта, професія, склад сім'ї), соціально-психологічних (мотиви поведінки, потреби, рівень розуміння предмета) та індивідуально-особистісних ознак (спосіб мислення, особливості характеру, тип темпераменту, ступінь розвитку основних функцій).

Стратегічний закон передбачає системну побудову програми впливу на конкретну аудиторію. Завдання – плановий результат впливу на аудиторію. Формулювання тези – система коротких відповідей суб'єкта на поставлені запитання.

Тактичний закон передбачає систему дій з підготовки ефективної реалізації стратегій. Складові закону: аргументація і активізація мислення аудиторії. Ефективність аргументації залежить від: компетентності ритора; наявності у ритора філософсько-логічної бази; керування власними емоціями та почуттями; знання особливостей аудиторії. Активізація мислення передбачає дії: зацікавити аудиторію; викликати її на роздуми і вивести на рівень обговорення. Досягається використанням: а) аудіовізуальних засобів (графіки, таблиці, малюнки, схеми), динамічних (відеоматеріали і т. ін.); б) реклами; г) проблемного введення матеріалу, чітко сформульованого завдання, активного спілкування, яскравих прикладів; логічними та психологічними методами. Логічні методи – способи розгортання тези: багаторазове повторення тієї самої думки, щоразу збагаченої новою інформацією; ступеневий спосіб (від загального до конкретного і навпаки); соціативний спосіб (розгортання тези у вигляді поєднання у свідомості різних образів). Психологічні методи: «запитання – відповідь»; психологічна пауза.

Мовленнєвий закон передбачає вираження думки у дієвій словесній формі (ДСФ). Комунікативні якості мовлення. Правильність – володіння нормами літературної мови (орфоепічними, орфографічними, граматичними, лексичними). Виразність – засоби художньої образності (порівняння, епітети, метафори), фонетичні засоби (інтонація, тембр голосу, темп мовлення, дикція), приказки, прислів'я, цитати, афоризми, крилаті слова та вирази, синтаксичні фігури (звертання, риторичне запитання, градація, повтор, період). Ясність мовлення зумовлена точністю мовлення. Точність мовлення розвивається в роботі із словниками, навчальною, науковою літературою, шляхом аналізу власного та чужого мовлення. Стислість формує уміння говорити суттєво. Дієвість словесної форми визначається її доцільністю.

Закон ефективної комунікації передбачає систему дій суб'єкта з метою налагодження контакту на всіх етапах риторичної комунікації. З метою встановлення і збереження контакту необхідна система дій: управління поведінкою аудиторії (уміння зчитувати інформацію від аудиторії через різні стимули); управління власною поведінкою (уміння суб'єкта узгоджувати свої жести, міміку та інші рухи тіла із задумом).

Жанри риторики. Академічний жанр – ораторська діяльність науковця та викладача, який доповідає про результати дослідження або популяризує досягнення науки. Різновиди академічного красномовства: академічне (наукова доповідь, реферат, огляд, дискусія); красномовство вищих навчальних закладів (лекція, цикл лекцій); шкільне красномовство (шкільна лекція, розповідь, опис,

бесіда). Головні риси академічного красномовства: доказовість, бездоганна логічність, точність мислення, чітка термінологія. Лекція – основний жанр академічного красномовства. Форми діалогу із слухачами: колоквіум, дискусія, диспут, усна рецензія, обговорення.

Соціально-побутовий жанр – влучне, гостре або урочисте слово з приводу важливої події у приватному житті або у певній ситуації. Різновиди: ювілейна, похвальна промова, усна побутова оповідь, тост.

Лекційно-пропагандистський жанр. Різновиди: Лекція-інформація містить повідомлення про невідомі слухачам факти. Лекція-інструктаж готує слухачів до виконання роботи. Лекція-показ – розповідь про методи роботи із показом, як необхідно цю роботу виконувати. Лекція-бесіда має діалогічну спрямованість. Науково-популярні лекції містять у собі, крім логічно побудованого наукового змісту, елементи експресивно-емоційні, які сприяють формуванню переконання. Лекція-репортаж – розповідь про побачене під час екскурсії. Лекція-спогад присвячена подіям історії, учасником чи свідком яких був оратор.

Дипломатичне красномовство. Різновиди: промова на міжнародній конференції; промова в процесі дипломатичного акту. Характерні ознаки: мисленнєво-мовленнєва та комунікативна культура, правильна вимова, вільне володіння рідною та іноземною мовами, ясність мислення і мовлення, точність, стислість, доцільність мовлення, розвинене чуття мови, високий загальнокультурний рівень, освіченість, інтеліґентність, індивідуальний стиль мовлення, спілкування.

Військовий жанр. Мовні ознаки: лаконізм, наближеність до розмовного мовлення, оригінальність, доцільність, кмітливість, дотепність, насиченість прислів'ями, приказками, афоризмами. Різновиди: промова-наказ, інструктивна промова, виступ на військово-політичну тему, заклик.

Рекламний жанр – різновид соціально значущого красномовства, продуктом якої є словесний твір – рекламний. Основні риси – зміст і зовнішнє оформлення.

Аспекти діалогу: логічний (суттєва форма мислення), соціологічний (між різними соціальними групами), лінгвістичний (сутність словесної творчості, структура, функції мови), психологічний (аналіз душевного стану співрозмовників), історичний досвід (осмислення багатих за змістом, яскравих за формою взірців), педагогічний (ведення творчого діалогу, висловлювання ідей), політологічний (застосування, з'ясування ідейно-політичних моментів у різних формах діалогу).

Тема 2. Ораторське мистецтво у Стародавньому світі: у Стародавньому Єгипті; у Стародавній Індії; у Стародавньому Китаї; у Стародавній Греції; у Стародавньому Римі.

У Стародавньому Єгипті продукували силу документів на папірусі, записували релігійні твори, закони. Започаткована цікава і багата художня література. Юридичні та політичні норми були осмислені єгиптянами як Маат – божественний порядок та істина. Використовувалася політична риторика. «Золоте ім'я» фараона по-різному інтерпретувалося в багатьох етикетних формулах: «Владика Обох Земель», «Великий Бог» та ін.

У Стародавній Індії існувала багата релігійна, наукова та художня література на численних мовах Індостану, домінувало поетичне слово. Сформувалася одна із найзначущих у світовому масштабі науково-філологічних шкіл. Існували теоретичні посібники («Поетичні прикраси»). Риторичне і художнє не розрізняли, фонетичні та стилістично-синтаксичні прийоми ототожнювали з атрибутами художнього слова. Давньоіндійська поетика містила елементи, які можна трактувати і як риторичні прийоми. Політична риторика Стародавньої Індії, реалізувалася передусім у царських написах. Глибока філософічність і яскрава образність характерні для стилю священних книг. У розвитку релігійної риторики Індії слід виокремити тексти буддизму. Давньоіндійському релігійному красномовству властивий особливо жорсткий ритуалізм. Існували збірки опису домашніх обрядів і ритуальних заклинань.

У Стародавньому Китаї розвинулися багата література та складна ієрогліфічна писемність, витонченість звичаїв і ускладнена церемоніальність у спілкуванні. У III тис. до н.е. виникають записи промов царів, які були взірцем для майбутніх поколінь. Згодом ці тексти було згруповано в «Книзі передань», «Промовах царств» та «Промовах царств, що борються». У текстах присутні риторичні звертання до пращурів, військове красномовство, дипломатичні промови. Теоретичні надбання Конфуція започаткували китайську дидактику. Конфуцій вбачав основу життя у дотриманні

церемоніалів, покликаних оберігати існуючий лад, забезпечувати гуманність. Усе це стало передумовою виникнення та розвитку риторичної традиції. Конфуціанські повчання – типова риторика морально-етичного характеру. Конфуціанські ідеї живили собою велику і багату художню літературу Китаю. Серцевиною конфуціанського літературного тексту є власне риторика, пряме повчання, життєві приклади.

Вимоги до промови: лаконічність, розумова й емоційна насиченість, відповідальність за кожне слово.

Найбільшим теоретиком і вчителем красномовства у V ст. до н. е. у Стародавній Греції був Горгій. У 427році він прибув в Афіни. Його промови містили багато нового: речення з одинаковими закінченнями, метафори і порівняння, ритмічне членування мови і рима наближали його мову до поезії. Ці прийоми зберегли назву «Горгіанські фігури».

Лісій (біля 415-380 р. до н. е.). Йому приписують приблизно 400 промов, з них до нас дійшли лише 34. Характерні риси риторичного стилю Лісія чітко відзначаються древніми критиками: «Виступи його прості, логічні і виразні, фрази короткі і побудовані симетрично, ораторські прийоми вишукані і витончені». Лісій заклав основу до жанру судової мови, створивши своєрідний еталон стилю, композиції та самої аргументації. Заслуги Лісія у створенні літературної мови античної прози.

У середині V ст. до н. е. у Греції виникає софістика – уміння хитромудро сперечатися. Софісти стали засновниками риторики. Основним полем дільності софістів були Афіни, де процвітали усі жанри красномовства, особливо судовий.

Горгій мав свою школу. Одним із найвідоміших учнів Горгія був Ісократ (V-VI ст. до н. е.), стилю якого властиві пишнота періодів і чіткість логіко-ритмічної побудови промови. Ісократ заснував в Афінах школу красномовства, що обслуговувала суд, політичне життя, а також мала вплив у сфері філософії та мистецтва. Ця школа виробила канон побудови ораторського твору, за яким твір поділяли на вступ, виклад теми, спростування аргументів опонента та висновки. Ісократ вперше підніс риторику на рівень дисципліни, що увінчує курс навчання.

Сократ жив у Афінах у 470-399 рр. до н. е. Він вперше ввів поняття особистого сумління («даймон») і прославився висловом «Я знаю, що я нічого не знаю». Практикував метод евристичної бесіди. Сократ шукав правди. Навчав коротко задавати питання, лаконічно відповідати. Сократ не залишив після себе жодного написаного тексту. Його методи навчання дійшли до нас завдяки його учневі – Платону.

Платон (V-IV ст. до н. е.) заснував вчення про світ ідей як основу буття. Платон (427-347 рр. до н. е.) виділяв два види здібностей, властивих ораторові: здатність звести все до єдиної ідеї; здатність проаналізувати. Платон наголошував на емоційній переконливості мовлення. Не вважав надто важливими логічні докази. Він першим звернув увагу риторів на психологію слухачів і розробив теорію сприйняття. Усний діалог Сократа він подав у жанрі писемної мови. Відомі його діалоги «Горгій», «Софіст», «Закони». Платон заснував в саду грека Академа школу, яка називалась академією, а її учні академіками.

Арістотель (384-322рр. до н.е.) давньогрецький філософ. Упродовж 20-ти років відвідував академію Платона. У 335 р. до н. е. заснував власну школу. Написав твір «Риторика» (у трьох книгах). У праці «Риторика» знайшли обґрунтування: загальні принципи риторики; обистість оратора, специфіка його аудиторії; техніка, спосіб висловлювання думки ритора; правдоподібність як основна умова викладу подій. Арістотель вчить прийомам переконання, наголошує на логічних доказах. Трактати Арістотеля «Поетика» і «Риторика» складали цілісне вчення про ідеальні норми словесного виразу.

Демосфен народився в Афінах у 384р. до н. е. Стиль Демосфена надзвичайно експресивний. У суді Демосфен виступав як адвокат.

У Стародавньому Римі заняття риторикою було сферою законодавства, політики, влади, консулів, сенаторів. Основним методом навчання у римських риторичних школах було заучування кращих промов видатних грецьких і римських ораторів та їх декламація. Навчальними посібниками були збірки декламацій (тексти зразків з техніки риторики) та риторичні задачники з різноманітними завданнями з побудови промов.

Марк Туллій Цицерон народився 3 січня 106 р. до н. е. у місті Арпінум. Цицерон був водночас судовим адвокатом і політичним оратором. Написав у стилі критичного діалогу твір «Про оратора» (91 р. до н. е.). У праці «Про оратора» Цицерон створив риторичний ідеал оратора. У трактаті Цицерона «Оратор» висвітлено практичні питання риторики та ораторський досвід праці з мовним матеріалом. Цицерон створив власний ораторський стиль, у якому поєднав простоту, безпосередність і пишність, інтелект, логіку і почуття. Кожна промова Цицерона прикрашена

вишуканими стилістичними засобами, де зміст і форма творить гармонію, становлять єдину художню цілісність всебічних та глибоких знань, досконалості викладу. Цицерон був неперевершеним промовцем і геніальним письменником. Він залишив 58 промов, 19 трактатів з риторики, політики, більше як 800 листів. Він виголосив понад 100 промов, тексти 57-и збереглися.

Гай Юлій Цезар (100 р. до н. е.). засновник Римської імперії, військовий полководець, політик, письменник. Найвідоміший твір Цезаря «Записки про галльську війну».

Марк Фабій Квінтіліан був прихильником педагогічної риторики. Вважав, що вирішальне значення для розквіту красномовства має особистість оратора, його освіта і моральність, заняття філософією, вишуканість у мовленні. Про це він написав у праці «Ораторська освіта». Квінтіліан написав 12 риторичних книг під загальною назвою «Інститут ораторства».

Тема 3. Ораторське мистецтво в Україні.

Ораторське мистецтво Київська Русь пізнала з кращих зразків візантійської літератури та літератур південних слов'ян. Особливо популярними були Псалми, Притчі, Проповіді, Послання, богослужебні варіанти Євангелій. Відомі були твори Отців Церкви та ряд житій святих, твори на історичні та наукові теми. Першим із власне українських житій було житіє князів Бориса й Гліба (XI ст.).

Видатними ораторами Київської Русі були: митрополит Іларіон (XI ст.), Климент Смолятич (XIIст.), Кирило Туровський (XII ст.).

Князь Володимир Мономах (XI ст.) написав «Повчання» для своїх дітей, «Повчання Володимира Мономаха». Найвидатніша пам'ятка давньоукраїнської літератури, що відображає й київські реалії епохи, й сам лад риторичної культури того періоду «Слово про Ігорів похід».

Українське красномовство в XIII-XVII ст. Церковне красномовство не втрачало свого високого рівня. Одним із найяскравіших його прикладів є «Слова» єпископа Серапіона, виголошені в годину татарської навали у Дмитрівському соборі м. Володимира, де владика Серапіон створив високі зразки трагічного гомілетичного стилю, які навіки увійшли до скарбниці давньоукраїнської риторики. У тексах неважко вловити інтонації народного, фольклорного плачу.

Риторику ввели в програми навчання в Україні; коли постала проблема створення власної української держави. Вивчення риторики стало засобом піднесення духовної активності народу.

В Україні часів (XVI-XVIII ст.) виникають братства, які ставлять за мету оборону православної віри та культури. Православні братства, започатковували школи та книжність. У братських школах інтенсивно вивчали риторику.

Митрополит Київський Петро Могила, на основі Київської братської школи заснував Академію, яка не поступалася тодішнім західноєвропейським університетам. В Академії вивчення риторики входило до програм найвищого освітнього рівня поряд із богослов'ям, філософією та поетикою.

Київська школа риторики (XVII-XVIII ст.). Риторика в Україні розвивалася на основі античної та західно-католицької традицій, що було започатковано митрополитом Петром Могилою.

Твір ректора Києво-Могилянської академії Йоанікія Галятовського «Ключ розуміння» (1659) став першим друкованим посібником з гомілетики, куди увійшли вибрані проповіді автора.

Видатним українським ритором XVIII ст. був Феофан Прокопович. У Києво-Могилянській академії він читав курси поетики та риторики. Створив «Духовний регламент» у якому блискуче виклав основні правила красномовства. Він навчав, як повинен триматися проповідник під час проповіді, подав взірці написання листів, мовних зворотів. Києво-Могилянська академія довгий час була єдиним вищим навчальним закладом Східної Європи. Гуманістичною спрямованістю відзначалися курси риторики. Найдавніший курс риторики Оратор Могилянський підготував у 1635 р. Й. Кононович Горбацький; найдавнішу поетику створив А. Стерновецький (Книга про поетичне мистецтво, 1637). Автором Риторики (в десяти книгах) був Ф. Прокопович (1682-1736). В усіх вищих навчальних закладах Європи курси риторики, поетики, філософії майже до 40-х років XIX ст. викладалися латинською мовою. Таке правило існувало і в Києво-Могилянській академії.

Розвиток українського риторичного слова за часів панування Російської та Австро-Угорської імперій. М. Максимович, М. Погодін довели, що українська мова самостійна, добре розвинена мова. Після сумнозвісного циркуляра Валуєва 1863 р., у якому стверджувалося, що «никакого малороссийскаго языка не было, и быть не можеть» і тому подібних документів розвиток українського ораторства загальмувався. Не кращим було становище і в Західній Україні. Майже вся інтеліґенція в Галичині вживала вдома польську мову. Проте життя висувало й непересічні особистості, які продемонстрували пробудження українського риторичного слова.

Г. Яхимович, видатний церковний та політичний оратор першої половини XIXст., професор богослов'я, львівський митрополит, посол до Віденського парламенту, один із засновників Головної Руської Ради у Львові (1848). М. Грушевський, провідний діяч держави та національної освіти, вчений та публіцист. Відомий як політичний оратор, який заслужено вважається одним із батьків української нації. Відомим вченим-лектором та публіцистом був М. Драгоманов, громадський діяч, один із батьків української національної ідеї.

З 1945 р. працює українське радіо, яке входить практично в кожну сім'ю. З 1951 р. розгортає діяльність українське телебачення. Новітня епоха історії України позначилася спалахом риторичної енергії суспільства. Забуяло політичне красномовство; частиною нашого життя стали дебати у Верховній Раді, відкриваються нові юридичні навчальні заклади, в програмах яких риторика посідає помітне місце. Зросла кількість радіо- та телепрограм. Сьогоденна Україна у смузі життя, головною ознакою якого є «людина, що говорить», а не «людина, що мовчить».

Красне слово Т. Г. Шевченка – взірець ораторського мистецтва. Американський славіст Григорій Грабович у праці «Шевченко як міфотворець» пропонує аналіз творів Кобзаря не за тематично-проблемним методом, а за різними формальними способами подання. 3 головні типи:

1) риторичні, пророчі, «політичні» чи «ідеологічні» вірші, як «Посланіє» («І мертвим, і живим, і ненародженим...»), «Кавказ», переробки й наслідування старозавітних пророків; 2) «ліричні», або «сповідальні» вірші, здебільшого короткі, написані у період заслання; 3) оповідні поезії, котрі, зазвичай, довші, хоча серед них трапляються і такі, як «Русалка» – балада на 62 рядки, поема «Катерина», «Гайдамаки», «Відьма», «Княжна», «Невольник», «Москалева криниця», «Титарівна», «Неофіти», «Марія»...

Т. Г. Шевченко підніс на високий, мистецький, художньо-риторичний рівень псалми, як неперевершені взірці ораторського мистецтва духовного спрямування. В основі поезії Т. Г. Шевченка – міфологічне мислення, особливе міфологічне сприйняття України. У класичній українській поезії Т. Г. Шевченко був найяскравішою інтонаційною індивідуальністю, найповніше втілив у своїй поетичній творчості національний, цілісний і живий характер з його багатющою та унікальною тембровою характеристикою. Висока ораторська інтонація, нотки сентиментальної розчуленості, зворушеності, романтичного світосприймання лежать у природі поезії Т. Г. Шевченка, а висока романтична риторика має чи не найвищий романтичний пафос у поемі «Гайдамаки». Шевченко володів могутньою енергією красного слова, бо залучав внутрішнього співрозмовника до думання, осмислення й переживання над вічними проблемами боротьби добра і зла, правди і кривди. Геніальний поет сміливо й органічно поєднав два могутні стильові потоки – класичний і фольклорний.

Теми та зміст семінарських занять

Тема 1. Риторика як предмет. Закони і жанри риторики

1. Предмет і основні завдання риторики. Основні поняття риторики.
2. Вимоги до вживання слова у спортивній сфері.
3. Ораторські вміння і навички у контексті професійної діяльності спортовця.
4. Виголошення короткої промови на одну із запропонованих тем:

«Мрію я словами відмикати людські серця...» (Л. Забашта). Література у житті молодої людини. Що Ви знаєте про архітектуру рідного міста? Любити треба вміти. Чи зможе краса врятувати світ? Які ми – сучасні студенти (про ціннісні орієнтири молоді).

5. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Це наша вимушена міра, на протязі року була велика загрузка, любий може це зробити, працювали, не дивлячись на перешкоди, винести подяку колективу, треба добре відноситися до роботи, ви не виключення, чимало доброго сказано на вашу адресу, ця справа простіша простого, рискувати не треба.

Теми рефератів

1. Риторика як наука.
2. Ораторське мистецтво в професійній підготовці фахівця.

Терміни для словника

Промова. Стиль і виклад промови. Культура і техніка мовлення. Особистість промовця. Комплекс вимог до оратора. Риторичний трикутник: оратор, аудиторія, промова.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Навчальний посібник з курсів «Онови риторики» і «Професійна риторика» / Укл. І. Гузенко. – Львів: ЛДУФК, 2006. – 76 с.
6. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
7. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
8. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
9. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
10. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

Тема 2. Риторика як предмет. Закони і жанри риторики

1. Закони риторики:
1.1. Концептуальний.
1.2. Моделювання аудиторії.
1.3. Стратегічний.
1.4. Тактичний.
1.5. Мовленнєвий.
1.6. Ефективної комунікації.
2. Жанри риторики:
2.1. Академічний.
2.2. Соціально-побутовий.
2.3. Лекційно-пропагандистський.
2.4. Дипломатичний.
2.5. Рекламний.
2.6. Військовий.
3. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Повістка дня слідуюча. Я лишаю вас слова. Першим ділом треба вирішити саме основне питання. У цьому питанні ми розберемось. На ділі получається щось друге. Ви не правий, це моє особисте враження. Маємо виконати великий об'єм роботи, це сама відповідальна задача. Рахуйтесь з думкою людей. Ми намітили такі заходи. Ми приняли всі міри, лід тронувся. На протязі року була велика нагрузка. Але ми працювали, не дивлячись на перешкоди.

4. Ділова гра: розмова з тренером.

Теми рефератів

1. Місце ораторського мистецтва в житті суспільства.
2. Спілкування у спортивній команді.

Терміни для словника

Закони риторики. Концепція. Аргументація і активізація мислення. Інтонація; тембр голосу; темп мовлення; дикція. Комунікативна культура. Ознаки аудиторії: індивідуально-особистісні, соціально-демографічні, соціально-психологічні.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Навчальний посібник з курсів «Онови риторики» і «Професійна риторика» / Укл. І. Гузенко. – Львів: ЛДУФК, 2006. – 76 с.
6. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
7. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
8. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
9. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
10. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

Тема 3. Ораторське мистецтво у Стародавньому світі:

– у Стародавньому Єгипті;

– у Стародавній Індії;

– у Стародавньому Китаї (Конфуцій);

– у Стародавній Греції (Арістотель, Сократ, Платон);

у Стародавньому Римі (Цицерон).

2. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Заставляє вчити на пам'ять, ці помилки зустрічаються часто, по всім питанням ти дав вірну відповідь, його відповідь вартує самої вищої оцінки, ніхто, навіть самі кращі учні, не рішили цієї задачі, ти попутав усі правила, докажи теорему, завдяки запізненню одержав зауваження.

3. Проведення ділових ігор: мій перший рекорд; виїзд на міжнародні змагання (на вибір).

4. Написання короткої промови на одну із запропонованих тем:

«Слово – зброя. Як усяку зброю, його треба чистити й доглядати» (М. Рильський);

«Чудова думка втрачає всю свою цінність, якщо вона погано висловлена» (Вольтер);

«Скажи будь-що, щоб я тебе побачив» (Сократ);

«О слів жорстока і солодка влада!» (Б. Олійник).

Теми рефератів

Мовленнєві вміння промовця.

Критерії культури мови.

Терміни для словника

Ритуалізм. Побудова промови. Ораторські прийоми. Повчання. Ораторські традиції. Евристика. Софістика. Декламації.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Михайличенко Н. А. Риторика. – М., 1993.
6. Навчальний посібник з курсів «Онови риторики» і «Професійна риторика» / Укл. І. Гузенко. – Львів: ЛДУФК, 2006. – 76 с.
7. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
8. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
9. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
10. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
11. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
12. Сагач Г. М. Похвальне красномовство. – К., 1996.
13. Сагач Г. М. Золотослів. – К., 1993.

Тема 4. Ораторське мистецтво в Україні

1. Витоки давньоукраїнського красномовства (Київська Русь).

2. Українське красномовство у XIII-XVII ст. Київська школа риторики XVII-XVIII ст.

3. Українське риторичне слово за часів панування Російської та Австро-Угорської імперії.

4. Красне слово Т. Г. Шевченка – взірець ораторського мистецтва.

5. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

За браком часу, мова йде про саме важне, у цій справі ми зайшли в тупик, слід відмінити розпорядження, я настоюю на тому, щоб… , це признак того, що…, секретар пішов по ділам служби, слід признати, що…, це положення ще треба доказати, зложити свої повноваження, створено сітку підприємств, продовження буде, наші діти тоже вчаться в музикальній школі.

Теми рефератів

Вплив ритора на аудиторію.

Витоки давньоукраїнського красномовства.

Терміни для словника

Псалми. Притчі. Проповіді. Послання. Міфологічне сприйняття. Світосприймання. Пафос. Фольклор.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.
5. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
6. Маслюк В. П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К., 1983.
7. Огієнко (митр. Іларіон) Українська культура. – К., 1918.
8. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
9. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986
10. Чепіга І. П. Ораторське мистецтво на Україні в XVI-XVII ст. // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 10. – С. 64-68.

Тема 5. Формування риторичної культури особистості

1. Функція ораторства у сучасному світі.
2. Формування риторичних умінь та навичок спортовця.
3. Шляхи українського ораторського слова у XX ст.
4. Готування промови-експромту з нагоди урочистого відкриття змагань.
5. Виголошення короткої промови на одну із запропонованих тем:

Традиції і звичаї – духовна спадщина українського народу. Мово моя українська! Що означає бути сучасним. Різдвяне свято. Великодні свята.

6. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Директор прийде пів другої, секретар пішов по ділам служби, працюємо по слідуючому графіку, багаточисленні відвідувачі, Ви по якому питанню? Не мішайте працювати, їй добавили зарплату, це внештатна посада, почасова оплата, список працюючих.

Теми рефератів

Риторична культура особистості.
Функція ораторства у сучасному світі.
Мовленнєві вимоги до професійного оратора.

Терміни для словника

Риторичні навички оратора. Мовленнєвий процес. Етика оратора. Тактовність оратора. Культура мислення оратора. Майстерність промови. Стилістичні ознаки промови. Вербальний контакт ритора.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.
5. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
6. Маслюк В. П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К., 1983.
7. Огієнко (митр. Іларіон) Українська культура. – К., 1918.
8. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
9. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986
10. Чепіга І. П. Ораторське мистецтво на Україні в XVI-XVII ст. // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 10. – С. 64-68.

Завдання для самостійної роботи.

Тема 1.

1. Обгрунтуйте твердження, що риторика – це найоптимальніший шлях розвитку людини загалом і фахівця зокрема.

2. Підготуйте інформаційну промову про популярний вид спорту; про обраний вид спорту (на вибір).

3. Підготуйте вітальну промову.

4. Прочитайте. Знайдіть серед висловів мовленнєвого етикету вислови нейтральної тональності:

Дякую. Щиро дякую. Спасибі. Велике спасибі. Красно дякую. Вельми дякую. Дуже дякую. Висловлюю вдячність. Дозвольте висловити вдячність. Глибоко вдячний. Складаю подяку. Дуже вдячний за Вашу турботу.

Література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.

2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.

3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.

4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.

5. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.

6. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.

7. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

Тема 2.

1. Підготуйте агітаційну промову про популярну спортивну програму; про популярний фільм на спортивну тематику (на вибір).

2. Підберіть приклади до жанрів мовлення.

3. Виконайте завдання у запропонованих комунікативних ситуаціях:

а) в університеті: «Поспілкуйтесь з одногрупником, який не склав іспит, налаштуйте його на позитивний лад»; б) на експозиції: «Поспілкуйтесь із відомим художником, якого випадково побачили на виставці картин».

4. Чи доречно вживати у діловому мовленні подані тавтологічні вислови? Яку функцію виконує тавтологія в поезії, у народних піснях?

Моя власна думка. Моя особиста справа. Моє особисте враження. Пам'ятні сувеніри. Період часу. Сьогоднішній день.

5. Поміркуйте, з якими причинами виникнення конфліктів під час навчального процесу Ви зустрічаєтеся найчастіше, як можна запобігти їхньому виникненню.

Література

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.

2. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.

3. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.

4. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.

лійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.

5. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.

6. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

Тема 3.

1. Арістотель. Риторика (фрагменти). *Літ.:* Сагач Г. Риторика. – С. 301.

2. Цицерон. Три трактати про ораторське мистецтво. *Літ.:* Сагач Г. Риторика. – С. 307.

3. Афористичний золотослів: якості оратора; оратор і аудиторія. *Літ.:* Сагач Г. Риторика. – С. 447-452.

4. Наведіть варіанти привітань, прощань із знайомими чи близькими людьми.

5. Проаналізуйте і виправте мовностилістичні помилки:

Вибачаюсь, я хотів поговорити на рахунок квартири. Поговорили по душам. Я зайду до вас в десять годин. Я подзвоню в три години. Мене визивають до начальника. Він поводився високо мірно.

Я вже устроївся на роботу. Напишіть слідуючу об'яву. Слід перевести об'яву на українську мову. Повістка дня слідуюча. Я виступаю з докладом.

Література

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.

2. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.

3. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.

4. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.

5. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.

6. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.

Тема 4.

1. Шевченко Т. І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Украйні і не в Украйні моє дружнєє посланіє. *Літ.:* Сагач Г. Риторика.

2. Шевченко Т. Ісаія, глава 35 (Подражаніє). *Літ.:* Сагач Г. Риторика. — С. 256-258.

3. Охарактеризуйте особистісні якості, які розвивають професійні вміння оратора (культура мислення, культура мовлення, культура поведінки).

4. Охарактеризуйте стиль спілкування свого приятеля.

5. Зробіть переклад українською мовою, обґрунтуйте його:

Сделал вид, и вида не подал, сделал для вида, в виде опыта, в виде подарка, быть на виду, ему нечего терять, терять голову, терять сознание, терять время, стоит внимания.

Література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.

2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.

3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.

4. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.

5. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.

6. Маслюк В. П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К., 1983.

7. Огієнко (митр. Іларіон) Українська культура. – К., 1918.

8. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

9. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986

10. Чепіга І. П. Ораторське мистецтво на Україні в XVI-XVII ст. // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 10. – С. 64-68.

Тема 5.

1. Проблемні питання професійного діалогу студента і викладача.

Конфліктні ситуації під час навчального процесу: як їх уникнути?

2. Написання і відтворення вголос розмови студентки ЛДУФК із своїм тренером.

3. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Вірний друг, вірний своєму слову, вірний спосіб, вірний перевод, вірна смерть, вірний програш, вибач мене, згідно приказа, згідно документа, хворий грипом.

4. Знайдіть серед висловів мовленнєвого етикету вислови нейтральної тональності.

Дякую. Щиро дякую. Спасибі. Велике спасибі. Красно дякую. Вельми дякую. Дуже дякую. Висловлюю вдячність. Дозвольте висловити вдячність. Глибоко вдячний. Складаю подяку. Дуже вдячний за Вашу турботу. Дуже вдячний за щиросердний прийом. Я вам дуже зобов'язаний. Дякую від усього серця. Це дуже люб'язно з Вашого боку. Не знаю, як Вам дякувати. Ви зробили мені велику послугу. Я у великому боргу перед Вами. Як же мені віддячити Вам за Вашу допомогу?

Література

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.

2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
3. Сагач Г. Риторика. – С. 414-423; с. 517-523.

Змістовий модуль 2.

Теми та зміст лекційних занять.

Тема 1. Усне ділове спілкування

Мовленнєвий етикет українського народу. Етикет – встановлені норми поведінки і правила ввічливості у певному товаристві. Мовний етикет – система стандартних словесних формул, уживаних у ситуаціях, що безліч разів повторюються у повсякденні.

Вислови етноетикету. Язичницька обрядовість. Загальнолюдські морально-етичні вартості. Етно-психологічні особливості етикетних висловів українського народу. Етнічні риси мовленнєвої поведінки. Словесні формули ввічливості в системі українського мовленнєвого етикету. Етикетні вислови – лексично обмежене коло слів. Різновиди мовленнєвого етикету: звертання, вітання, знайомство, запрошення, прохання, порада, згода, відмова, вибачення, сумнів, втішання, співчуття, комплімент, зауваження, вдячність, побажання, прощання.

Суржик. Причини порушення мовного етикету: недостатні знання етикетних норм; небажання їх дотримуватися.

Тональності спілкування. Висока функціонує у сфері формальних структур (урочисті заходи, дипломатичні прийняття); нейтральна функціонує у сфері офіційних установ; звичайна забезпечує спілкування під час офіційних зустрічей, але у випадках, наближених до побутового спілкування; фамільярна забезпечує спілкування на побутовому рівні; вульгарна спостерігається у соціально-неконтрольованих ситуаціях.

Мова – система засобів спілкування, яка існує в свідомості носіїв. Мовлення – реалізація засобів мови конкретними людьми в конкретних актах спілкування. Спілкування – один із виявів соціальної взаємодії, в основі якого лежить обмін думками, почуттями з метою інформування. Різновиди спілкування: вербальне і невербальне, усне й письмове, міжособистісне і масове, монологічне, діалогічне, полілогічне, приватне й офіційне, інформативне й неінформативне нормативне і ненормативне, етикетне й неетикетне та ін.

Техніка спілкування – сукупність стандартів культурної поведінки, етичних норм у послуговуванні вербальними і невербальними засобами комунікативної взаємодії. Вимоги до усного ділового спілкування: точність у формулюванні думки, не двозначність; логічність; стислість; відповідність між змістом і мовними засобами; відповідність між мовними засобами та стилем викладу; вживання сталих словосполучень; різноманітність мовних засобів; доречність; виразність дикції; відповідність інтонації мовленнєвій ситуації.

Культура мови – володіння нормами літературної мови, вміння користуватись її виразовими засобами в різних умовах спілкування відповідно до мети і змісту мовлення. Словниковий запас людини.

Вимоги до складу лексики в мові службової особи: відсутність елементів просторіччя, уникання елементів професійного жаргону, багатство лексики нейтральної, загальнолітературної, володіння формулами ввічливості, правильне й доречне використання вставних слів.

Телефонна розмова. Компоненти службової телефонної розмови: момент встановлення зв’язку; виклад справи; заключні слова.

Публічний виступ. Жанри публічних виступів: доповідь; політична доповідь; звітна доповідь; ділова доповідь; промова; мітингова промова; агітаційна промова; ювілейна промова.

Вимоги до доповіді: теоретична обґрунтованість, наведення переконливих прикладів, власне бачення проблеми. План доповіді містить: вступ; основний текст; висновки.

Вимоги до мови оратора: точність формулювань, стислість, доречність, доступність, виразність, інтонація.

Тема 2. Практичні аспекти риторики.

Етапи підготовки промови: вибір теми – складання плану – збирання матеріалу – запис промови – розмітка тексту знаками партитури – тренування. Чинники успіху теми: основні інтереси аудиторії, новизна теми.

Різновиди плану: простий, складний і цитатний. Простий план – це низка непоширених речень. Складний план – це поширення простого плану шляхом розгалуження основних питань. Цитатний план – план, у якому замість непоширених речень вживаються цитати, які конденсують суть питання.

Збирання матеріалу. Матеріал з власного життя: власні думки, спостереження. Матеріал, що містить чужий досвід: книги, журнали, газети.

Типи підготовки до публічного виступу: написання повного тексту промови; запис головних положень (тез та аргументів); виголошення промови експромтом.

Шляхи виголошення промови: читання за рукописом; виголошення напам'ять; виголошення з опорою на текст. Запис головних положень: 1) перші та останні фрази промови; 2) формулювання тез та аргументів; 3) цитати й цифровий матеріал.

Джерела знаходження матеріалу. Етапи роботи з літературою.

Диспозиція ─ розділ риторики, який вивчає структуру ораторської промови. Структура промова: 1. Вступ. 2. Головна частина. 3. Завершення. Вступ до промови ─ це встановлення контакту з аудиторією. Найпоширеніші прийоми у вступі: привертання уваги аудиторії; «початок здалеку»; «несподіваний вступ», цитата, яскравий приклад, комплімент, проблемне запитання. Мета головної частини – обґрунтування тез оратора. Шляхи подання матеріалу: природний; штучний. Природний шлях характеризується найменшим втручанням оратора у виклад. Штучний характеризується ієрархічністю, коли оратор сам впорядковував певний матеріал. Штучний шлях реалізується такими способами: дедуктивним; індуктивним. Мета завершення промови ─ закріплення оратором своїх положень у свідомості аудиторії. Найпоширеніші прийоми: формулювання висновків; апелювання, цитата, ілюстрація, подяка аудиторії.

Логіка та емоції в промові. Логіка як метод переконання аудиторії. Методи – індукція та дедукція. Індукція – хід думки від часткового до загального. Дедукція – хід думки від загального до часткового. Логіка – наука про форми та засоби висловлення думки. Логос – слово, зміст, основа, наука. Закони логіки: закон тотожності (всяка суть збігається сама із собою); закон протиріччя (жодне судження не може бути водночас істинним і помилковим); закон виключеного третього (істинним може бути або вислів, або його заперечення); закон достатньої підстави (будь-яке судження має бути належним чином обґрунтоване).

Ораторські прийоми у літературній мові. Лексичний рівень тексту. Словниковий запас людини. Культура мови оратора.

Найпоширеніші мовні помилки, яких слід уникати ораторові: неправильний наголос; неправильна вимова окремих звуків; невміння розрізняти окремі морфеми у слові; тавтологія (повторення однокореневих слів); використання плеоназмів (слів одного значення); слова-паразити; підміна тези (побудова виступу на неправильних поглядах); неврахування полісемії слова; об'єднання неспіввідносних понять; нерозрізнення об'єктів дії, визначене невмінням правильно побудувати речення чи встановити зв'язок між реченнями.

Троп – вживання слова чи виразу в переносному, образному значенні. Порівняння – зіставлення одного предмета з іншим на основі їх спільної ознаки. Епітет – образно визначає річ, людину чи дію, виокремлюючи найхарактернішу якість. Метафора – перенесення значення слова за принципом подібності. Алегорія – зображення абстрактного поняття чи явища через конкретний образ. Метонімія – перенесення назви з одного предмета на інший за умови суміжності значень. Синекдоха – перенесення значення з одного слова на інше на основі кількісних відношень. Гіпербола – художнє перебільшення. Літота – художнє зменшування. Евфемізм – заміна священних, стилістично неприйнятних для якоїсь групи слів описовими синонімічними словами. Амфіболія – троп, у якому спостерігається гра непроясненим значенням слова. Асиндетон – передає статичність зображуваного явища, описуючи його з різних боків або його внутрішню динаміку. Синтаксичний паралелізм – повторення однакової структури речень. Хіазм – порядок слів, при якому спостерігається синтаксичне «перехрещення» на зразок літери Х. Стилістичний рівень тексту. Риторичні звертання виражають емоційне ставлення оратора до об'єкта. Риторичні питання – питання, відповідь на які вже закладено в самому питанні. Антитеза – протиставлення антагоністичних явищ. Каламбур – гра омонімією слова. Парадокс – неочікуване судження, що розходиться з логікою попереднього тексту. Епістрофа – риторична фігура, що складається з повторення одного і того ж слова чи звороту. Ремінісценція – відгомін добре відомого тексту. Метонімія – метафоричний троп, основу якого складає заміна одних назв іншими на ґрунті асоціації за суміжністю їх значень. Параномазія – стилістична фігура, що виникає на каламбурному зближенні близьких за звучанням, але різних за змістом слів. Риторичне звертання – фігура античної риторики, що виражає не лише власне звертання, а й ставлення мовця до ситуації спілкування. Риторичний оклик – фігура, що виражає захоплення. Риторичні порівняння – фігури, в яких мовне зображення особи, предмету, явища чи дії передається через найхарактерніші ознаки, властиві для інших

предметів чи осіб. Алегорія – різновид образного називання, використовується в художній мові. Персоніфікація, уособлення – різновид метафори, в якому ознаки істоти переносяться на неістот. Іронія – різновид антифразису, в якому з метою прихованого глузування вживається слово з позитивним значенням. Тавтологія – стилістична фігура, яка утворюється в результаті повтору тих самих споріднених слів. Мейозис – протилежна гіперболі фігура, суть якої полягає у применшенні ознак предмета. Парцеляція – прийом стилістичного синтаксису, що полягає в розчленуванні цілісної змістовно-синтаксичної структури на окремі речення. Еліпс – риторична фігура, що характеризується відсутністю одного чи обидвох головних членів речення, але вони легко компенсуються контекстом. Період – риторична фігура, в якій цілісна, завершена думка подається в ускладненому реченні, багаточленному складному реченні або кількох окремих реченнях.

Теми та зміст семінарських занять

Тема 1. Усне ділове спілкування

1. Мовленнєвий етикет українського народу.

2. Словесні формули ввічливості в системі українського мовленнєвого етикету: звертання, вітання, прощання, вибачення, прохання, подяка, побажання.

3. Загальні вимоги до усного спілкування.

4. Виголошення короткої промови на одну із запропонованих тем:

Чим мені близька музика? Релігія в житті людини. Що таке престижна професія? Україна багата на таланти. Що означає бути інтеліґентною людиною?

5. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Висловлюю мою власну думку, не виконав завдання із-за хвороби, мені повезло: мене не визивали до дошки, моя завітна мрія – вчитися, моя автобіографія потрібна? Намагаюся заповнити пробіли у своїх знаннях, я займаюся в інституті, коли здаєте іспит? Получений значний економічний ефект, експертиза повинна бути проведена на протязі 12 місяців.

Теми рефератів

Словесні формули ввічливості в системі українського мовленнєвого етикету.

Види жестів при спілкуванні.

Основи виразного читання.

Терміни для словника

Етикет. Мовний етикет. Етноетикет. Язичницька обрядовість. Етно-психологічні особливості. Етикетні формули. Суржик. Тональності спілкування. Спілкування. Техніка спілкування. Культура мови .

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.
5. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
6. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
7. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
8. Корняка О. Мистецтво ґречності. – К., 1995.
9. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
10. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
11. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
12. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
13. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
14. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
15. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
16. Сагач Г. М. Золотослів. – К., 1993.
17. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет // Народознавство. – 1997. – № 38.
18. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986

19. Чак Є. Мовний етикет: «Щасливенько!» // Дивослово. – 1998. – № 10.

Тема 2 Усне ділове спілкування

1. Культура спілкування як умова формування особистості майбутнього вчителя фізичної культури.

2. Телефонна розмова.

3. Публічний виступ.

4. Виголошення короткої промови на одну із запропонованих тем:

Що означає бути моральним? Які цінності притаманні професійному фахівцеві? Чи знаємо ми свою національну культуру? Є така професія…

5. Написання повідомлення про актуальні події у спорті упродовж останнього місяця.

6. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Трамвай перегружений. Трамвай зупинився, так як нема току. Остановка коло переїзда. Осторожно, закриваю двері. Престарілі їздять безплатно. Пенсіонери мають льготи. Вибачаюсь, яка слідуюча зупинка? Чи нема у вас лишнього білета? Будьте добрі, подвиньтесь. У мене служебний. Притормозіть, будь-ласка! За вимогою пасажирів. Туди можете доїхати любим трамваєм. До якої години працює общественний транспорт? Як саме краще дістатися до аеропорта? Каса працює круглодобово.

Теми рефератів

Словесні формули ввічливості в системі українського мовленнєвого етикету.

Види жестів при спілкуванні.

Основи виразного читання.

Терміни для словника

Публічний виступ. Жанри публічних виступів. Темп мовлення. Вибіркове слухання. Реакція аудиторії. Гнучкість ораторського виступу. Контакт з аудиторією.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.
5. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
6. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
7. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
8. Корняка О. Мистецтво ґречності. – К., 1995.
9. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
10. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
11. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
12. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
13. Олійник О. Б. Риторика: Навч.посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
14. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
15. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
16. Сагач Г. М. Золотослів. – К., 1993.
17. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет // Народознавство. – 1997. – № 38.
18. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986
19. Чак Є. Мовний етикет: «Щасливенько!» // Дивослово. – 1998. – № 10.

Тема 3. Норми української літературної вимови.

1. Типові помилки при вимові голосних звуків («акання», «укання»). Чергування О та Е з І.

Звуки Г та Ґ. Українські звуки ДЖ та ДЗ. Два звукові значення літери В. Тверда вимова звука Р наприкінці слова та складу. Українські приголосні перед Е та И. Шиплячі приголосні. Вимова звука Ч в українській та російській мовах.

2. Написання і виголошення короткої промови на одну із запропонованих тем:

Як оптимізувати навчання у виші? Як працює сучасний тренер? Як відчувати себе щасливим? Як провести дозвілля з користю для здоров'я? Мої роздуми про милосердя.

3. Написання і відтворення усно вітального адресу з нагоди 100-річчя заснування музею видатного культурного діяча.

4. Ділова гра: моє тренування.

Теми рефератів

1. Вимоги до оратора на сучасному етапі.
2. Культура мови оратора.

Терміни для словника

Словозміна. Діалект. Говір. Орфоепія.

Рекомендована література

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
3. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
5. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
6. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986.
7. Цеков Ю. І. Не заради дзвінкої фрази (Художній образ як елемент ораторської промови) // Трибуна лектора. – 1981. – № 8. – С. 38-41.

Тема 4. Практичні аспекти риторики

1. Методика та етапи підготовки промови (на спортивну тему).
2. Логіка та емоції в промові.
3. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Директор приймає по службовим справам з трьох годин. Працюйте по сідуючому графіку, не мішайте працювати. Це внештатна посада, але ми загружені роботою, тому добавили зарплату. Вибачаюсь, я хотів по душам поговорити на рахунок квартири. Я устроївся на роботу, мене визвав начальник, він поводився високомірно. У змаганнях приймає участь школьник.

4. Готування доповіді на одну із запропонованих тем:

Вимоги до оратора на сучасному етапі. Культура мови оратора. Риторична етика.

Теми рефератів

1. Головні передумови успіху публічного виступу.
2. Риторична етика.

Терміни для словника

Диспозиція. Структура промова. Шляхи подання матеріалу: природний; штучний. Індукція. Дедукція. Логіка. Логос. Закони логіки: закон тотожності, закон протиріччя, закон виключеного третього, закон достатньої підстави.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
6. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
7. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
8. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
9. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

Тема 5. Практичні аспекти риторики

1. Ораторські прийоми у літературній мові.

2. Ділова гра: я на змаганні.

3. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Директор приймає по службовим справам з трьох годин. Працюйте по сідуючому графіку, не мішайте працювати. Це внештатна посада, але ми загружені роботою, тому добавили зарплату.

Вибачаюсь, я хотів по душам поговорити на рахунок квартири. Я устроївся на роботу, мене визвав начальник, він поводився високомірно. У змаганнях приймає участь школьник.

4. Виголошення короткої промови на одну із запропонованих тем:

Рушник в українських обрядах та звичаях. Мій життєвий вибір. Що забезпечує душевну гармонію і щастя? Що нам заважає вчитися? Перлина в духовному набутку української нації – українська народна пісня.

Теми рефератів

1. Риторична етика.
2. Емоційність як важливий засіб виразності оратора.

Терміни для словника

Троп. Порівняння. Епітет. Метафора. Уособлення. Персоніфікація. Алегорія. Метонімія. Синекдоха. Гіпербола. Літота. Евфемізм. Амфіболія. Асиндетон. Синтаксичний паралелізм. Хіазм. Антитеза. Каламбур. Парадокс. Епістрофа. Еліпсис. Ремінісценція. Метонімія. Параномазія. Риторичне звертання. Риторичний оклик. Риторичні порівняння. Алегорія. Персоніфікація. Іронія. Гіпербола. Мейози. Літота. Парцеляція. Еліпс. Період.

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
6. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч.посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
7. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
8. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
9. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

Завдання для самостійної роботи

Тема 1.

1. Прокопович Ф. Про риторичне мистецтво (фрагменти). *Літ.:* Сагач Г. Риторика. **—** С. 414-423.

2. Прокопович Ф. Про похвалу красномовству і, передусім, про його переваги. *Літ.:* Сагач Г. Риторика. **—** С. 517-523.

3. Афористичний золотослів: якості оратора; оратор і аудиторія.

Літ.: Сагач Г. Риторика. – С. 468-474.

4. Зробіть переклад українською мовою, обґрунтуйте його:

Это не в счет, покончить счеты, жить на чужой счет, в конечном счету, считать возможным, считать своим долгом, каждая минута на счету, хочу сказать на этот сет, не возьму в толк, сбиваться с толку, мягкая мебель, моя фамилия записана последней.

5. Обговорення проблемного питання. Які проблеми перешкоджають взаєморозумінню педагога з вихованцями?

Рекомендована література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.
5. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.

6. Маслюк В. П. Латиномовні поетики і риторики XVII – першої половини XVIII ст. та їх роль у розвитку теорії літератури на Україні. – К., 1983.
7. Огієнко (митр. Іларіон) Українська культура. – К., 1918.
8. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
9. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986
10. Чепіга І. П. Ораторське мистецтво на Україні в XVI-XVII ст. // Українська мова і література в школі. – 1989. – № 10. – С. 64-68.

Тема 2.

1. Зробіть текст яскравим, художнім, емоційним, послуговуючись різноманітними риторичними фігурами.

Приклад: І знову осінь. Дощі. Стихає спів птахів. Замовкають діброви. Поблизу озеро. Воно розташоване у затінку дерев. Дерева у вбранні. Кружляє листя. Сохнуть трави. Тягнуться до останнього тепла квіти. Пора згасання природи.

2. Створіть казку зі складеними словами: думати-гадати, радість-щастя, стежина-доріжина, сама-самісінька, легенди-загадки, час-епоха, мрія-бажання.

3. Чому ненормативними є вислови:

Справи відкладали із-за нових обставин. Недостатків у нас багато. Ми не маємо достатніх навиків. Нічого в нас не получається. Ми знайшлися в тяжкім положенні. Нас заставили це зробити. Ему нічого губити. Губити голову. Губити час. Із-за власної необережності. Сварка із-за дурниці.

4. Поясніть:

Чому не є взаємозамінними слова «об'єм» і «обсяг»?

Чи можна вживати слово «учбовий»?

Рекомендована література

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
3. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.
4. Корняка О. Мистецтво ґречності. – К., 1995.
5. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
6. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
7. Сагач Г. М. Золотослів. – К., 1993.
8. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет // Народознавство. – 1997. – № 38.
9. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986
10. Чак Є. Мовний етикет: «Щасливенько!» // Дивослово. – 1998. – № 10.

Тема 3.

1. Робота з «Коротким словником з риторики».

2. Прокоментуйте вислови: «Могутнім і чарівним слово стає лише тоді, коли вимовлене вміло, щиро і вчасно»; «Слухайте не промову, а людину, яка говорить з вами».

3. Доберіть до поданих слів означення-характеристики: аромат, багаття, вишня, вода, жито, колосся, мед, яблуня, мова, зима, ліс, троянда, листя, небо, трава, птах, осінь, кішка, книга, земля, місто, людина. Приклад: соняшник – великий, високий, гордий, жовтоголовий, запізнілий, золотий, золотоголовий, квітучий, круглий, молодий, пожовклий, похилий, почорнілий, розквітлий, розкішний, самотній, сонний, стиглий, щедрий, золотистий.

4. Проаналізуйте і виправте мовно-стилістичні помилки:

На збори прийшли всі без виключення. Це рішення цілком приємливе. Невірні рішення приносять велику шкоду. Пропозиції по поліпшенню роботи. Поступило багато пропозицій. Пропозицію одобрили. Змагання по стрільбі. Працюють по багато років. По наказу ректора.

Рекомендована література

1. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
3. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
4. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
5. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
6. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986.

7. Цеков Ю. І. Не заради дзвінкої фрази (Художній образ як елемент ораторської промови) // Трибуна лектора. – 1981. – № 8. – С. 38-41.

Тема 4.

1. Складіть діалог: розмова з тренером.
2. Напишіть повідомлення про актуальні події у спорті упродовж останнього місяця.
3. Проаналізуйте і виправте мовностилістичні помилки:

У всьому він знає толк. Мені стало не по собі. Мені подумалось. Говорить невпопад.

Накінець можемо про це говорити відкрито. В кінці кінців. Подача документа. Підготуйте ходотайство. Бланки на ісході. Розположення статей у звіті. Нужденні члени сім'ї. Його лишили прав власності. Документ включає важні відомості. У звіті зустрічаються прорахунки.

4. Знайдіть серед висловів мовленнєвого етикету вислови нейтральної тональності:

Пробачте, що турбую Вас. Перепрошую. Мені дуже шкода. Не згадуйте про це. Даруйте за клопіт. Вибачте, що завдав стільки клопоту. Прошу вибачення. Невже? Це не так? Не може бути? О! Тільки уявіть собі! Хто б міг подумати! Я не можу повірити цьому. Як дивно! Як ви мене здивували! Подумати тільки!

Література

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
3. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
4. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
5. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
6. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.

Тема 5.

1. Готування промови-експромту з нагоди урочистого відкриття змагань.
2. Аналіз і виправлення мовностилістичних помилок:

Це наша вимушена міра. На протязі року була велика загрузка. Любий може це зробити. Працювали, не дивлячись на перешкоди. Винести подяку колективу. Треба добре відноситися до роботи. Ви не виключення. Чимало доброго сказано на вашу адресу. Ця справа простіша простого. Рискувати не треба. Споживача ввели в заблудження.

3. Напишіть листа, в якому ви просите вибачення за те, що не прийшли на ділову зустріч, про яку домовлялись не особисто, а через секретаря. Поясніть, що помилка сталася через непорозуміння.
4. Сформулюйте рекомендації «Поведінка на змаганнях під час екстремальної ситуації».

Література

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 384 с.
2. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
3. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
4. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
5. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
6. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.

3. Рекомендована література

Базова

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика. – Львів, 2001.
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо. – К., 1970.
3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
4. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998.
5. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: Підручн. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ,

2006. – 384 с.
6. Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навч. посібн. – К: Кондор, 2006. – 264 с.
7. Корняка О. Мистецтво гречності. – К., 1995.
8. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
9. Коваленко С. М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 184 с.
10. Колотілова Н. А. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2007. – 232 с.
11. Навчальний посібник з курсів «Онови риторики» і «Професійна риторика» / Укл. І. Гузенко. – Львів: ЛДУФК, 2006. – 76 с.
12. Онуфрієнко Г. С. Риторика: Навч. посібн. – К.: Центр учб. літератури, 2008. – 592 с.
13. Олійник О. Б. Основи ораторської майстерності: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 181 с.
14. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2009. – 170 с.
15. Олійник О. Б. Сучасна ділова риторика: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2010. – 166 с.
16. Програми з курсів «Основи риторики» та «Професійна риторика» / Укл. І. Гузенко. – Львів: ЛДУФК, 2006. – 148 с.
17. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. – Львів, 2001.
18. Сагач Г. М. Риторика. – К., 2000.
19. Сагач Г. М. Золотослів. – К., 1993.
20. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет // Народознавство. – 1997. – № 38.
21. Томан І. Мистецтво говорити. – К., 1986
22. Чак Є. Мовний етикет: «Щасливенько!» // Дивослово. – 1998. – № 10.

Допоміжна

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990.
2. Волкова Н. П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Либідь, 2001. – С. 431.
3. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: Феномены, механизмы и защита. М.: ТОО «Черо», 1996.
4. Кан-Калик В. А. Тренинг профессионально-педагогического общения. – М., 1990.
5. Карнеги Д. Как завоевывать друзей и оказывать влияние на людей.– Л.: Лениздат, 1992.
6. Корнєв М. Н., Коваленко Л. Б. Соціальна психологія. – К., 1995.
7. Криксунова И. Создай свой имидж. – СПб.: Лань, 1997.
8. Культура української мови: Довідник / За ред. В. Русанівського. – К., 1990.
9. Кульч З. Риторичний словник. – К., 1997.
10. Молдаванов А. Е., Сидорова Г. М. Сучасний діловий документ: Зразки найважливіших документів українською мовою. – К.: Техніка, 1992.
11. Морозов А. В. Психология влияния – СПб.: Питер, 2000.
12. Основы педагогического мастерства: Учеб. пособие для пед. спец. высш. учеб. заведений / Под ред. И. А. Зязюна. – М.: Просвещение, 1989.
13. Панфилова А. П. Деловая коммуникация в профессиональной деятельности: Учеб. пособие. – СПб.: Знание, ИВЭСЭП, 2001.
14. Педагогічна майстерність: Підручн. / За ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997.
15. Пиз А. Язык жестов. – М., 1992.
16. Савенкова Л. О. Комунікативні процеси у навчанні: Навч. посібник. – К.: КДЕУ, 1996.
17. Савенкова Л. О. Педагогічне спілкування: Навч. посібник. – К.: КДЕУ, 1997.
18. Чмут Т. К. Культура спілкування. Навч. посібник – Хмельницький: ХІРУП, 1996.
19. Навчальний посібник з курсів «Онови риторики» і «Професійна риторика» / Укл. І. Гузенко. – Львів: ЛДУФК, 2006. – 76 с.
20. Рахматуллина Ф. М., Курбанова А. Т. Основы педагогического общения: Учеб. пособие. – Казань: Казан, ун-т, 1984.
21. Риторика: Загальна та судова. – К., 2002.
22. Рыбакова М. М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. – М., 1991.
23. Сагач Г. М. Похвальне красномовство. – К., 1996.
24. Сагач Г. М. Золотослів. – К., 1993.
25. Чулінда Л. І., Ларимський І. С. Риторична майстерність. – К., 2000.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік

Питання, які винесені на залік

1. Риторика як предмет.
2. Предмет і основні завдання риторики.
3. Основні поняття риторики.
4. Вимоги до вживання слова у спортивній сфері.
5. Ораторські вміння і навички у контексті професійної діяльності спортовця.
6. Концептуальний закон риторики.
7. Закон моделювання аудиторії.
8. Стратегічний закон риторики.
9. Тактичний закон риторики.
10. Мовленнєвий закон риторики.
11. Закон ефективної комунікації.
12. Академічний жанр риторики.
13. Соціально-побутовий жанр риторики.
14. Лекційно-пропагандистський жанр риторики.
15. Рекламний жанр риторики.
16. Ораторське мистецтво у Стародавньому Єгипті.
17. Ораторське мистецтво у Стародавній Індії.
18. Ораторське мистецтво у Стародавньому Китаї (Конфуцій).
19. Ораторське мистецтво у Стародавній Греції (Арістотель, Сократ, Платон).
20. Ораторське мистецтво у Стародавньому Римі (Цицерон).
21. Формування засад Середньовічного європейського красномовства.
22. Поняття морального закону.
23. Погляди Августина на предмет риторики.
24. Послання римського єпископа Климента.
25. Ораторське мистецтво в Україні.
26. Витоки давньоукраїнського красномовства (Київська Русь).
27. Українське красномовство у XIII-XVII ст.
28. Київська школа риторики XVII-XVIII ст.
29. Українське риторичне слово за часів панування Російської та Австро-Угорської імперії.
30. Красне слово Т. Г. Шевченка – взірець ораторського мистецтва.
31. Формування риторичної культури особистості.
32. Функція ораторства у сучасному світі.
33. Формування риторичних умінь та навичок спортовця.
34. Риторична культура особистості спортовця.
35. Шляхи українського ораторського слова у XX ст.
36. Практичні аспекти риторики.
37. Методика та етапи підготовки промови.
38. Логіка та емоції у промові.
39. Ораторські прийоми у літературній мові.
40. Риторичні комунікативні ситуації у спортивній сфері: вітання, запрошення, подяка.
41. Риторичні комунікативні ситуації у спортивній сфері: вибачення, зауваження, побажання.
42. Риторичні комунікативні ситуації у спортивній сфері: листування.
43. Загальні вимоги до усного спілкування.
44. Мовленнєвий етикет українського народу.
45. Культура управління.
46. Культура спілкування як умова формування особистості майбутнього вчителя фізичної культури.
47. Телефонна розмова.
48. Офіційні зустрічі.
49. Словесні формули ввічливості в системі українського мовленнєвого етикету: звертання, вітання, прощання, вибачення, прохання, подяка,
побажання.
50. Типові помилки при вимові голосних звуків(«акання», «укання»).
51. Чергування О та Е з І.
52. Звуки Г та Ґ.
53. Українські звуки ДЖ та ДЗ.

54. Два звукові значення літери В.
55. Тверда вимова звука Р наприкінці слова та складу.
56. Українські приголосні перед Е та И.
57. Шиплячі приголосні. Вимова звука Ч в українській та російській мовах.
58. Поради та рекомендації спортовцям щодо риторичних комунікативних ситуацій.

5. Засоби діагностики успішності навчання: поточний контроль, модульна контрольна робота, тестові завдання, ділові ігри, виголошення промов.